

УДК 796.011:378.147

В. В. Черняков, к. пед. н., доцент,
О. М. Дудоров, ст. викладач,
В. П. Самійленко, ст. викладач

ТЕРМІНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ – ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема підвищення рівня термінологічної компетентності фахівця з фізичного виховання на сьогоднішній день набуває особливого значення, що обумовлюється як викликами сучасного суспільства так і новим розумінням фізкультурно-оздоровчої роботи.

Постановка проблеми. Підготовка висококваліфікованого та конкурентоспроможного спеціаліста будь-якого фаху у сучасних умовах розвитку українського суспільства передбачає набуття ним обов'язкових знань та умінь із галузі фізичного виховання. Реалізацію цього завдання цілком покладено на фахівців з фізичного виховання, які повинні мати високий рівень професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності і змісту термінологічної компетентності фахівців з фізичного виховання розглядалися такими вітчизняними дослідниками як В. Ареф'єв, В. Шегімага, І. Терещенко, Р. Райтер, Ю. Салямін (гімнастична термінологія),

В. Ареф'єв, Б. Шиян, О. Худолій, В. Айуниц (теорія і методика підготовки фахівців з фізичного виховання), Б. Шиян, В. Гетман, Ю. Новицький, В. Акімова, І. Вржесневський, Г. Вржесневська, Н. Турчина, Е. Черняєв (методика проведення занять з фізичного виховання у ВНЗ) та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Малодослідженим залишаються теоретичні та практичні аспекти реалізації термінологічної компетентності фахівців з фізичного виховання у процесі фахової діяльності.

Постановка завдання полягає у визначенні основних недоліків термінологічної компетентності фахівців з фізичного виховання, що виявляються у процесі фахової діяльності та наданні рекомендацій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Вивчення термінологічної компетентності фахівця з фізичного виховання як важливої складової його професійної компетентності обумовлене застосуванням єдиного підходу до використання гімнастичної термінології у фаховій діяльності відповідно до вимог, що висуваються до неї. Уніфікація термінологічної компетентності фахівця з фізичного виховання дозволить підвищити рівень професійної компетентності та професійно-педагогічного саморозвитку, забезпечити стабільну результативну фахову діяльність.

Висновки. Осмислення та свідоме використання коректних термінологічних назв і термінів дозволить підвищити рівень мовно-термінологічного компоненту професійної компетентності фахівців з фізичного виховання.

Ключові слова: фахівець з фізичного виховання; термінологічна компетентність; гімнастична термінологія.

V. V. Chernyakov, Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
O. M. Dudorov, Senior Lecturer,
V. P. Samiilenko, Senior Lecturer

TERMINOLOGICAL COMPETENCE OF THE SPECIALISTS ON PHYSICAL EDUCATION – THE MORTGAGE OF SUCCESSFUL PROFESSIONAL WORK

Urgency of the research. The problem of increase of a level of terminological competence of the specialists on physical education for today gets special value which is caused both calls of a modern society and new understanding of физкультурно-improving work.

Target setting. Preparation of the highly skilled and competitive specialists of any speciality in modern conditions of development of the Ukrainian society provides purchase of obligatory knowledge by it and skills from area of physical education. Realization of this problem entirely it is necessary on specialists on physical education which should have a high level of professional competence.

Actual scientific researches and issues analysis. The question of essence and the maintenance of terminological competence of specialists on physical education were considered by such domestic researchers as V. Arefiev, V. Shehimaha, I. Tereszczenko, R. Rayter, Y. Saliamin (gymnastic terminology), V. Arefiev, B. Shyyan, O. Hudoley, V. Ajunts (the theory and a technique of preparation of specialists on physical education), B. Shyyan, V. Hetman, Y. Novitsky, V. Akimova, I. Vrgesnevskiy, G. Vrgesnevskaya, N. Turchina, E. Tchernyaev (a technique of carrying out of employment from physical education in higher educational institutions) and other.

Uninvestigated parts of general matters defining. Insufficiently researched there are theoretical and practical aspects of realization of terminological competence of specialists on physical education during professional work.

The research objective consists in definition of the basic lacks of terminological competence of specialists on physical education which are shown during professional work and granting of recommendations concerning them elimination.

The statement of basic materials. Studying of terminological competence of the specialists on physical education as important professional competence making it is caused to applications of the uniform approach to use of gymnastic terminology in professional work according to requirements which are shown to it. Unification of terminological competence of the specialists on physical education will allow to raise a level of professional competence and is professional-pedagogical self-development, to provide stable productive professional work.

Conclusions. The judgement and conscious use of correct terminological names and terms will allow to raise a level of a terminological component of professional competence of specialists on physical education.

Keywords: the specialists on physical education; terminological competence; gymnastic terminology.

DOI: 10.25140/2412-1185-2019-1(13)-87-92

Актуальність теми дослідження. Викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» на високому методичному рівні, забезпечення фізичного розвитку та формування позитивного ставлення студентської молоді до фізичного виховання, виховання потреби у систематичних заняттях фізичними вправами обумовлює важливість діяльності фахівця з фізичного виховання. Професійна діяльність вимагає від кожного фахівця з фізичного виховання глибокого знання та умілого використання спеціальних термінів, що визначають назви положень або рухові дії. Системою таких термінів є гімнастична термінологія, вільне володіння якою є свідченням професійної компетентності викладача з фізичного виховання.

Водночас особливого значення набуває проблема підвищення рівня термінологічної компетентності фахівця з фізичного виховання, що на сьогоднішній день обумовлюється як викликами сучасного суспільства так і розумінням значення фізкультурно-оздоровчої роботи.

Постановка проблеми. Підготовка висококваліфікованого та конкурентоспроможного спеціаліста будь-якого фаху у сучасних умовах розвитку українського суспільства передбачає набуття ним обов'язкових знань та умінь із галузі фізичного виховання. Реалізацію цього завдання цілком покладено на фахівців з фізичного виховання, які повинні мати високий рівень професійної компетентності.

Становлення національної системи фізичного виховання є важливим завданням державного значення. Реалізація поставленого завдання вимагає від фахівця з фізичного виховання знання та широкого використання спеціальних термінів, що визначають назви положень або рухові дії. До системи таких термінів належить гімнастична термінологія, яка є основою мовно-професійної компетентності фахівця з фізичного виховання.

Саме тому детальна систематизація, конкретизація та доцільне використання термінів гімнастичної термінології у сучасному освітньому просторі постає важливою проблемою підвищення мовної компетентності фахівця з фізичного виховання, яка є складовою його професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти процесу підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання для здійснення педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах широко представлені у сучасних наукових працях з проблеми теорії і методики фізичного виховання. Питання сутності і змісту термінологічної компетентності фахівців з фізичного виховання розглядалися такими вітчизняними дослідниками як В. Ареф'єв, В. Шегімага, І. Терещенко, Р. Райтер, Ю. Салямін (гімнастична термінологія), В. Ареф'єв, Б. Шиян, О. Худолій, В. Айунц (теорія і методика підготовки фахівців з фізичного виховання), Б. Шиян, В. Гетман, Ю. Новицький, В. Акімова, І. Вржесневський, Г. Вржесневська, Н. Турчина, Е. Черняєв (методика проведення занять з фізичного виховання у ВНЗ) та інші.

Висвітлення теоретичних та методичних особливостей підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання здійснюється шляхом видання підручників та навчальних посібників відповідно до навчальних програм з навчальних дисциплін, які затверджуються Міністерством освіти України [1; 2; 3; 4; 5; 6; 8].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте на жаль, незважаючи на значний науковців і педагогів-практиків до формування професійної компетентності й досі існують проблеми пов'язані із рівнем готовності викладачів з фізичного виховання до здійснення фахової діяльності, спрямованої на формування фізичного здоров'я особистості майбутнього фахівця з будь-якого напрямку.

Малодослідженими при цьому залишаються теоретичні та практичні аспекти реалізації термінологічної компетентності фахівців з фізичного виховання у процесі фахової діяльності, спрямованої на забезпечення фізичного розвитку студентської молоді.

Постановка завдання. Мета публікації полягає у визначенні основних недоліків термінологічної компетентності фахівців з фізичного виховання, що виявляються у процесі фахової діяльності та наданні рекомендацій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Вивчення термінологічної компетентності фахівця з фізичного виховання як важливої складової його професійної компетентності обумовлене застосуванням єдиного підходу до використання гімнастичної термінології у фаховій діяльності відповідно до вимог, що висуваються до неї. Уніфікація термінологічної компетентності фахівця з фізичного виховання дозволить підвищити рівень професійної компетентності та професійно-педагогічного саморозвитку, забезпечити стабільну результативну фахову діяльність.

Багатомовне знищення української нації та автентичної мови негативно позначилось на розвитку та функціонуванні української наукової мови. Проте навіть за часи утиску національної свідомості передові представники української наукової інтелігенції здійснювали досить вдалі спроби створення спортивної та гімнастичної термінології українською мовою.

Науковці з усіх куточків України прагнуть до створення сучасної української гімнастичної термінології [1; 3; 5; 8; 9]. Безумовно видання та розповсюдження сучасних українських навчально-методичних праць з питань визначення термінології положень та рухових дій дозволяє позитивно впливати на формування мовно-термінологічної компетентності фахівців з фізичного виховання.

Проте не лише створення сучасних досконалих навчально-методичних праць з проблеми гімнастичної термінології складає важливу наукову проблему. Важливим напрямком розв'язання цієї проблеми є професійне та компетентне використання гімнастичної термінології викладачами з фізичного виховання у процесі фахової діяльності.

Здійснення аналізу навчально-методичної наочності, що використовують викладачі з фізичного виховання у процесі викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання», дозволило визначити деякі неприйнятні термінологічні помилки у викладенні навчального матеріалу, яких вони припускаються. Водночас аналогічні помилкові або некоректні терміни нерідко зустрічаються і в навчально-методичній літературі державного рівня. При цьому у журналах «Фізичне виховання в рідній школі» до уваги фахівців пропонуються комплекси загальнорозвивальних вправ, у яких гімнастичні терміни описані з помилками.

Так досить розповсюдженим некоректним терміном, який часто використовують фахівці з фізичного виховання у своїй професійній діяльності при поясненні загальнорозвивальних вправ є «*колові оберти руками (головою, тулубом, колінами)*» [5, с. 31]. Використання таких термінів неприпустиме з точки зору мовно-професійної компетентності викладача (вчителя). Чому ж не можна використовувати такі визначення? Термін «*оберт*» має наступне визначення – *коловий рух*

тіла учня (гімнаста) навколо осі приладу (перекладина, жердина) або навколо осі, що проходить через точки хвату [1, с. 34; 2, с. 64]. Він використовується при виконанні вправ на приладах у такому вигляді – «великі оберти на перекладині», «оберт вперед», «оберт назад», «оберт лівою» з положення упор ноги нарізно лівою на перекладині тощо [8, с. 103]. А відповідно до правил гімнастичної термінології колові рухи руками (головою, тулубом, ногами, колінами, стопами, кистями, передпліччями) прийнято називати наступним чином: «кола руками (головою, тулубом, колінами тощо)» [2, с. 39; 3, с. 25, 28; 4, с. 28-29; 8 с. 10, 58].

Не меншої уваги потребують терміни при проведенні бігових вправ. Дуже часто можна почути від фахівців такі терміни – «біг із підніманням прямих ніг вперед (назад, в сторони)» [1, с. 9; 2, с. 57], «біг на прямих ногах», «біг з прямими ногами» [6, с. 18-19], «біг із викиданням вперед випрямлених ніг» [10, с. 45]; «біг приставним кроком» [5, с. 31; 6, с. 18-19]; «біг із закиданням гомілок» [6, с. 18-19; 10, с. 42], «біг із закиданням гомілок назад» [1, с. 9; 9, с. 51, 157], «біг стрибками».

Для кожного із зазначених різновидів бігових вправ, що некоректно використовуються фахівцями з фізичного виховання, доцільно застосовувати усталені назви відповідно до правил гімнастичної термінології.

Так для стосовно некоректної назви різновиду бігу («біг із підніманням прямих ніг вперед (назад, в сторони)»; «біг на прямих ногах», «біг з прямими ногами», «біг із викиданням вперед випрямлених ніг») відповідно до правил гімнастичної термінології доцільно застосувати наступний термін – «біг зі змахами ніг вперед (назад, в сторони)». Назва даного різновиду бігу обумовлюється визначенням терміну «змах» – *швидкий рух ногою(ногами) в одному напрямі зі швидким поверненням у вихідне положення*. [2, с. 64; 4, с. 29; 8, с. 102].

Команди для цього різновиду пересування мають наступні термінологічні визначення – «Зі змахами ніг вперед (назад, в сторони) – РУШ!».

Для заміни некоректної назви різновиду бігу («біг із закиданням гомілок», «біг із закиданням гомілок назад») відповідно до правил гімнастичної термінології доцільно застосувати такий термін – «біг зі згинанням ніг» або «біг зі згинанням ніг назад» [2, с. 57; 3, с. 28]. Коректна назва даного терміну обумовлюється загальноприйнятими визначеннями згинання ніг – «для позначення згинання ніг у колінному суглобі застосовують термін «зігнути» і вказують ногу» [2, с. 39]. У першому варіанті нога згинається у колінному суглобі максимально. Другий варіант передбачає згинання ноги у колінному суглобі зі спрямуванням гомілки назад.

Команди для цього різновиду пересування мають наступні термінологічні визначення – «Зі згинанням ніг – РУШ!», «Зі згинанням ніг назад – РУШ!».

Стосовно некоректного вислову «біг приставним кроком» існує цікава колізія. Так термін «біг» має наступне визначення – «...динамічний вид пересування, в основі якого полягає цикл руху, яким є подвійний крок, коли права і ліва нога по чергово виконують опорну і махову функцію та має дві фази одноопорних положень і дві фази польоту...» [7, с. 232; 10, с. 29]. При цьому термін «приставний крок» описується наступним чином – «...крок з носка однією ногою з наступним приставлянням іншої...» [2, с. 88; 8, с. 116; 7, с. 234].

З термінологічних визначень стає зрозумілим, що біг має фазу польоту та одноопорне положення. Водночас приставний крок передбачає двоопорне положення та характеризується відсутністю фази польоту. Отже поєднання та використання фахівцями з фізичного виховання цих двох термінів, а саме, «біг приставним кроком» у процесі проведення занять з фізичного виховання неприпустиме, оскільки вони мають протилежні визначення та зміст.

То який же зміст рухів криється за терміном «біг приставним кроком». Зі спостережень за професійною діяльністю фахівців з фізичного виховання стало можливим встановити, що за цією командою вони пропонують студентам (учням, спортсменам) виконувати танцювальний крок галоп [1, с. 20; 8, с. 120], який не має нічого спільного з приставним кроком.

У навчальних посібниках крок галопу має наступне визначення – «...ковзний крок правою праворуч, ліву підтягнути до правої... та з легким підскоком ніби виштовхує праву в сторону» [8, с. 120]; «...на носках; нога приставляється коротким быстрым движением во время небольшого подскока с прямыми ногами и оттянутыми носками, после чего другая нога выносится для следующего шага; характеризуется легкостью...» [7, с. 234]. Кроки галопу можуть виконуватись по ходу руху (вперед, правим боком, лівим боком) та зі зміною напрямку руху (вліво, вправо) та мають відповідні визначення – «кроки галопу», «кроки галопу лівим

боком», «кроки галопу правим боком», «кроки галопу вліво», «кроки галопу вправо» або «галоп», «галоп лівим боком», «галоп правим боком», «галоп вліво», «галоп вправо» [7, с. 234].

Команди для цього різновиду пересування мають наступні термінологічні визначення – «Кроками галопу – РУШ!», «Кроками галопу лівим (правим) боком – РУШ!», «Кроками галопу вліво (вправо) – РУШ!» або «Галопом – РУШ!», «Галопом лівим (правим) боком – РУШ!», «Галопом вліво (вправо) – РУШ!».

З досвіду спілкування із фахівцями з фізичного виховання досить часто постає питання формулювання та подання команд для розподілу у строю. У підручниках та навчальних посібниках подаються декілька варіантів команд: «По порядку (два, три тощо) – РОЗПОДІЛИСЬ!», «По черзі – РОЗПОДІЛИСЬ!», «На перший і другий – РОЗПОДІЛИСЬ!», «На перший і другий – РОЗРАХУЙСЬ!», «По порядку (два, три тощо) – РОЗРАХУЙСЬ!», «За порядком – РОЗПОДІЛИСЬ!», «За порядком – РОЗРАХУЙСЬ!».

Відповідно до правил типової побудови речення в українській мові найбільш доцільним можна вважати початок команди за такою схемою, «За порядком...», «По два (три, чотири тощо)...», «На перший і другий...». Стосовно другої частини команди то можна стверджувати, що і «... – РОЗПОДІЛИСЬ!», і «... – РОЗРАХУЙСЬ!» вважається правильним використанням. Проте найбільш доцільним буде використання другої частини команди «... – РОЗПОДІЛИСЬ!», оскільки інший варіант виконавчої команди при умовному поділі навпіл може призвести до виникнення незручної ситуації.

Отже команди для проведення розподілу строю мають наступні термінологічні визначення – «За порядком – РОЗПОДІЛИСЬ!», «На перший і другий – РОЗПОДІЛИСЬ!», «По два, (три, чотири тощо) – РОЗПОДІЛИСЬ!»

Здійснений авторами науковий пошук стосовно використання некоректних термінів фахівцями з фізичного виховання та обґрунтування їх коректних назв не претендує на повну вичерпність та безапеляційність. Перш за все зміст пошуку спрямований на підвищення рівня мовно-термінологічного компоненту професійної компетентності фахівця з фізичного виховання.

Висновки. Отже, на основі вищевикладеного, слід зазначити, що знання та уміле використання гімнастичної термінології свідчить про рівень термінологічної компетентності фахівця з фізичного виховання. Осмислення та свідоме використання коректних термінологічних назв і термінів дозволить підвищити рівень мовно-термінологічного компоненту професійної компетентності фахівців з фізичного виховання.

Література

1. Айунц, В. І. Основи методики викладання гімнастики: навч. посібник / В. І. Айунц, Д. Р. Мельничук. – Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2010. – С. 9, 34.
2. Арефьев, В. Г. Теория та методика викладання гімнастики / В. Г. Арефьев, В. Ф. Шегімага, І. А. Терещенко. - Кам'янець-Подільський: ПП „Видавництво “ОІУМ”, 2012. – С. 39, 57, 64, 88.
3. Глосарій основних термінів рухової анімації в фізичному вихованні: метод. вказівки / уклад. О. І. Четчикова, В. І. Протоковило. – Х.: ХНАМГ, 2012. – С. 18, 25, 28.
4. Ковальчук, Н. М. Загальнорозвивальні вправи та їх конструювання: [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / Н. М. Ковальчук, В. І. Санюк. – Луцьк: РВВ „Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – С. 28-29.
5. Коломоєць, Г. А. Учитель-практик, новатор професіонал / Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина // Фізичне виховання в сучасній школі. – 2012. – №2. – С. 29-33.
6. Присяжнюк, С. І. Уроки фізичної культури у 4 класі / С. І. Присяжнюк // Фізичне виховання в сучасній школі. – 2012. – №3. – С. 18-19.
7. Рябчиков, А. И. Словарь терминов гимнастики и основ хореографии / А. И. Рябчиков, Ж. Е. Фирилева. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2009. – С. 232, 234.
8. Черняков, В. В. Гімнастична термінологія: [навч. посібник] / В. В. Черняков, М. М. Желізний, Т. С. Литвин. – Чернівці: ЧНПУ, 2016. – 128 с.
9. Шиян, Б. М. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту: навч. посіб. / Б. М. Шиян, В. Г. Папуша. – Харків: «ОВС», 2005. – С. 51, 157.
10. Шолопак, П. В. Легка атлетика у вищих навчальних закладах: навч.-метод. посіб. / П. В. Шолопак, Л. Ф. Шолопак. – Рівне: НУВГП, 2010. – С. 29, 42, 45..

References

1. Ajunts, V.I. (2010). Osnovy metodyky vykladannya gimnastyky [Bases of a technique of teaching of gymnastics]. Gytomir: vydavnyctvo Gytomyrskogo derjavnogo universytetu imeni Ivana Franka, 9, 34 [in Ukrainian].
2. Arefiev, V.G. (2012). Teoriya ta metodyka vykladannya gimnastyky [The theory and technique of teaching of gymnastics]. Kamyaneц-Podil'skiy: PP vydavnyctvo "OIUM", 39, 57, 64, 88 [in Ukrainian].
3. Chetchikova, O.I. (2012). Glosariy osnovnyh terminiv ruhovoyi animaciyi v fizychnomu vyhovani [Glossary of the basic

terms of impellent animation in physical education]. Harkiv:HNAMG, 18, 25, 28 [in Ukrainian].

4. Kovalchuk, N.M. (2007). Zagalnorozvyvalni vpravy ta yih konstruyuvanya [Exercises for the general development and their designing]. Lytsk: RVV „Veja” Volynskogo nacionalnogo universytetu im. Lesi Ukrayinky, 28-29 [in Ukrainian].

5. Kolomojec, G.A. (2012). Uchytel-praktik, novator profesional [The teacher an expert the innovator the professional]. Fyzyczne vyhovannya v suchasniy shkoli, 29-33 [in Ukrainian].

6. Prisyajnyuk, S.I. (2012). Uroki fizychoyi kultury u 4 klasi [Lessons of physical education in 4 class]. Fyzyczne vyhovannya v suchasniy shkoli, 18-19 [in Ukrainian].

7. Ryabchikov, A.I. (2009). Slovar terminov gimnastiki i osnov horeografii [The dictionary of terms of gymnastics and bases of a choreography]. Sankt-Peterburg: DETSTVO-PRESS, 232, 234 [in Russian].

8. Chernyakov, V.V. (2016). Gimnastychna terminologiya [Gymnastic terminology]. Chernigiv: ChNPU [in Ukrainian].

9. Shyyan, B.M. (2005). Metodyka vykladanya sportyvno-pedagogichnyh dyscyplin u vyshih navchalnyh zakladah fizychnogo vyhovannya i sportu [Technique of teaching of sports-pedagogical disciplines in higher educational institutions of physical education and sports]. Harkiv:OVS, 51, 157 [in Ukrainian].

10. Sholopak, P.V. (2010). Legka atletyka u vyshih navchalnyh zakladah [Track and field athletics in higher educational institutions]. Rivne: NUVGP, 29, 42, 45 [in Ukrainian].

Надійшла 17.04.2019

Бібліографічний опис для цитування:

Черняков, В. В. Термінологічна компетентність фахівця з фізичного виховання – запорука успішної професійної діяльності / В. В. Черняков, О. М. Дудоров, В. П. Самійленко // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – 2019. – № 1 (13) – С. 87-92.